

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Александра Божидарова Багашева, катедра „Англистиката и американистика“, ФКНФ, СУ „Св. Климент Охридски“, професор 2.1. Филология (Общо езиковедие – Когнитивна лингвистика и словообразуване – (английски език)) за придобиване на научната степен „доктор“ по професионално направление: 1.3. „Педагогика на обучението по ...“; научна специалност: „Методика на обучението по съвременни езици“, с кандидат Ваня Любомирова Кацарска – докторант на самостоятелна подготовка към ДП „Методика на обучението по съвременни езици“, с дисертация на тема: *Designing a Communicative Competence-focused Syllabus for an Aeronautical English Module for Military Pilots and Air Traffic Controllers* “Разработване на учебна програма по авиационен английски език, ориентирана към повишаване на комуникативните компетентности на военни пилоти и ръководители на въздушно движение“.

Макар прагматичната мотивация на дисертационния труд на Ваня Любомирова Кацарска да е продиктувана от изискванията за оперативна съвместимост, новите авиационни наредби и конвенции в глобализирания свят на 21 век, които налагат приемането на концептуално нови учебни планове и учебни програми във ВВВУ “Георги Бенковски” и по-специално нова учебна програма по авиационен английски език в съответствие със съвременните постановки в езика на авиацията, дисертацията далеч надхвърля пряката практическа цел, която е постигната в пълнота и с изключително високо качество.

Дисертационното изследване е написано на английски език и е с обем 238 страници. Състои се от 4 глави – увод, теоретични основи на изследването, емпирично изследване и резултати, заключение, списък с научните и научно-приложни приноси. Приложен е референтен списък на използваната литература с 160 заглавия, дескрипторите на ИКАО за владеене на английски език, 4 анкети, списък с извадки от въпросите със свободен отговор на анкетите и 4 учебни програми. Теоретичните основи на изследването са фокусирани върху три основни аспекта: авиационен английски език и аеронавигационен английски език, с конкретен фокус върху военна авиация; специфика на компетентностите в авиационен контекст; и в по-общ план - характеристиките и моделите за дизайн на учебна програма.

Проблемите, свързани с формирането на професионални комуникативни компетентности на военните пилоти и ръководители на полети във военните училища, са недостатъчно проучени в света и определено не са били обект на специално изследване, в теоретичен или в практически аспект, в България, което и прави дисертационния труд актуален и с висока степен на дисертабилност. В своята цялост дисертационният труд представя целенасочено, емпирично и критично проучване на взаимовръзката между овладяването на английски език за специфични (военни) авиационни цели и културата (национална, организационна и индивидуална) на други страни, както и връзката на авиационния английски език с редица видове компетентности: комуникативна, професионална, интерактивна, интеркултурна; с културни параметри в рамките на културните различия по Хофстеде (2010 г.) като: властова дистанция, измерението индивидуализъм – колективизъм, избягването на несигурността, удовлетвореност срещу сдържаност, мъжественост срещу женственост, и различните измерения на професионалната и организационната култура, в рамките на които се осъществява аеронавигационната (военна) комуникация. Наред с тези значими контекстуални фактори, в дисертацията се разглеждат и спецификите на авиационния английски език – снемане на многозначността, фиксирани колокации, опростен синтаксис, езикови формули и специфични граматични конструкции.

Въз основа на обширния преглед на всички особености на английския език за целите на авиацията (военната), Ваня Кацарска предлага разработена учебна програма по „Авиационен английски език за курсанти от специализациите летец-пилот и ръководител полет“ **AERONAUTICAL ENGLISH** за целите на Bulgarian Air Force Academy, като програмата е представена в контекста на подобни

национални програми в Аржентина, Естония и Украйна, предоставени на читателя в приложения към дисертацията.

Сред класификациите на различни видове програми (структурна, ситуационна, тематична, функционална, понятийна (или понятийно-функционална), дейностно-ориентирана, контент-базирана, ориентирана към развиване на уменията и договорена), дисертантката избира контент-базираната като най-подходяща за вписване в рамките на обучението, базирано на компетентности, с фокус върху резултата, а не процеса на обучението.

В дисертацията е приложен проучвателно-последователен дизайн на емпиричното дисертационно изследване, който води до изготвянето на подробно описана и представена програма. Във връзка с конкретния курс и учебна програма по аеронавигационен английски език е направен подробен анализ на профила на курсантите със специализация „Военен пилот“ и „Ръководител на полети“. Специализираното обучение по английски език не може да бъде напълно откъснато от общата езикова подготовка на курсантите и трябва да се разглежда като континуум, който започва с курс по общ английски език, преминава през общ военен английски език и завършва със специализиран курс по аеронавигационен английски език (каквото Ваня Кацарска предлага като практическия продукт на своята дисертация).

За да стигне до разработването на специализирания курс и изготвянето на учебна програма (с всичките ѝ атрибути – цели, очаквани резултати, заложените компетентности, езикови знания и умения, лексикални полета, граматични структури, разпределение в логическа последователност, метод на оценяване и др.), дисертантката провежда емпирично проучване за определяне на типа оптимална програма. Въз основа на работата на международна фокус група от професионалисти в областта на чуждоезиковото обучение тя изработва списък с компетентности, които отговарят най-добре на чуждоезиковите комуникативни нужди на пилоти и ръководители на полети и следователно могат да бъдат включени в учебна програма по специализиран аеронавигационен английски език. Като втори етап от предварителните емпирични проучвания Ваня Кацарска е провела теренно изследване (наблюдение на типични работни дни на летищата в град Долна Митрополия и село Гривица) с цел да се дефинират и обобщат професионалните дейности и задачи, свързани с комуникативни умения, които военните пилоти и ръководители на полети изпълняват в професионалната си практика. Това води дисертантката до идентифициране на преките езикови потребности на курсантите от ВВВУ. Със следващата си стъпка докторантката определя типовете учебни задачи, които интегрират автентичните професионални ангажименти в учебната програма по аеронавигационен английски език за военни пилоти и ръководители на полети. В резултат тя предлага следните задачи: авиационни ролеви игри (с усложнения), полет от фотойола, симулация на рутинен полет, симулация на нерутинен полет, картинна история, стендъп, доклад за времето, предполетен брифинг, разбор, планиране на мисия, дискусия, автентичен случай и други.

Качествените резултати от тези предварителни проучвания Ваня Кацарска използва за създаването на инструменти, които да бъдат тествани количествено в следващия етап на проучвателно-последователното смесено изследване. Това тя постига чрез разработване на три контекстно-специфични анкети за теми, словесни действия, компетентности, езикови умения и други съществени компоненти, свързани с разработването на учебна програма по аеронавигационен английски език (под формата на отворени въпроси или въпроси с отговори по формата на с Ликертова скала). Респондентите са 53 преподаватели по авиационен английски език от 24 държави, 106 офицери от българските военновъздушни сили и 24 курсанти от ВВВУ, България. Според (корелационния) анализ на резултатите от анкетите лингвистичната компетентност тясно корелира с интерактивната компетентност, с професионалната компетентност и в по-ниска степен с интеркултурната компетентност.

В резултат на критичния анализ на проведените анкети се прави изводът, че групите за изучаване на аеронавигационния английски език е необходимо да са хомогенни откъм специалности на обучаваните, да не са повече от 12 човека в група и минималното входящо ниво на общ английски език да е минимум B1 според Европейската езикова рамка. Обобщенията на изводите от констатациите от качествения и

количествения етап на емпиричното изследване и прегледа на литературата водят докторант Кацарска до разработването на два модела: дизайн на учебна програма по аеронавигационен английски език и 10 принципа, които залежат в основата за дизайн на учебна програма по аеронавигационен английски език. В учебната програма ясно и прецизно са изложени принципите, целите и задачите на обучението, подборът на учебното съдържание е целесъобразен и актуален, а очакваните резултати са логични и систематизирани. Предложени са начините за проверка на резултатите от обучението.

Целите и задачите на дисертационния труд са ясно заявени и обосновани. Разработването на учебната програма е мотивирано, като се включват фактори от професионалния контекст до езиковите единици с най-голяма степен на полезност за целите на обучението на целевата група.

Най-значимите приноси на дисертацията са: разработването на 10 принципа като фундамент за изготвянето на програми за авионавигационен английски език; разработването на детайлна учебна програма, ориентирана към повишаване на комуникативните компетентности на целевите обучаеми, схибриден подход, който съчетава някои от характеристиките на компетентностния подход (competence-based approach) и часовия подход (hour-based approach); обособяването на . межкултурни фактори (военна йерархия, колективизъм, равнопоставеност на половете, организационни ограничения, свобода на действията и мислите, стереотипи, страх от загуба на авторитет и т.н.), които могат да повлияят на комуникацията на военен пилот-ръководител на полети. Недвусмислено се доказва, че за безопасността на полетите е важно интеркултурната компетентност задължително да бъде интегрирана в учебната програма.

Текстът е написан на отличен, професионален английски език, като са спазени изискванията за изграждане на академичен текст. Текстът се характеризира с висока степен на четивност, с добра структура и балансирано съдържание по части. Представянето в приложения на използваните инструменти е добро решение и прави изследването още по-убедително. Множеството илюстративни и информативни приложения само затвърждават отличното впечатление от разработването на дисертацията и убедителната учебна програма.

Посочените източници в библиографията съответстват на тематичното поле и обхващат пространното научно контекстуализиране на изследването, довело до предлагането на учебна програма по „Авиационен английски език за курсанти от специализациите летец-пилот и ръководител полет“.

По отношения на останалите регламентирани атрибути за успешна защита са на лице всички изискуеми документ и доказателства за научната и преподавателска дейност на докторантката.

Публикациите на докторантката са представени в автореферата. Самите публикации (шест на брой) са предоставени на журито, като две са глави от книги, а останалите статии в периодични издания или сборници с доклади. Три са публикувани в международни издания, четири са на английски език. Всичките статии са по темата и отговарят на изискванията за присъждане на образователната и научна степен „доктор“. Предоставена и информация за цитирания на публикациите на Ваня Кацарска. Публикациите са по темата и представят на широката публика някои от темите, пряко разгледани в представения дисертационен труд.

Въз основа на всичко изтъкнато тук, и предвид факта, че цялостната научна продукция на дисертантката, както и представената дисертация надхвърлят минималните законови изисквания, давам категоричната си висока, положителна оценка на труда на Ваня Любомирова Кацарска и призовавам почитаемото жури да присъди на Ваня Любомирова Кацарска образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление: 1.3. „Педагогика на обучението по ...“; научна специалност: „Методика на обучението по съвременни езици“.

Дата 17.03.2023 г.

Подпис.....